

діяльності адвокатури; засади цивільно-правової відповідальності; діяння, які є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями, та відповідальність за них. Законом України оголошується амністія.

До тих повноважень, що безпосередньо мають стосунок до правозахисної діяльності, поряд з іншими, відповідно до ст. 85 Конституції, можна віднести: внесення змін до Конституції України в межах і порядку, передбачених розділом XIII цієї Конституції; призначення на посаду та звільнення з посади Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини; заслуховування його щорічних доповідей про стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні; затвердження загальної структури, чисельності, визначення функцій Збройних Сил України, Служби безпеки України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, а також Міністерства внутрішніх справ України; надання згоди на призначення Президентом України на посаду Генерального прокурора України; висловлення недовіри Генеральному прокуророві України, що має наслідком його відставку з посади; призначення третини складу Конституційного Суду України; обрання суддів безстроково.

Стаття 101 Конституції закріплює положення про те, що парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини.

Включення вказаних норм, що передбачають основні правові механізми захисту прав і свобод людини до Основного Закону України, свідчать про конституційне значення діяльності Уповноваженого як органу захисту та контролю за дотриманням прав і свобод людини в Україні. Цей інститут займає особливе місце серед механізмів захисту прав і законних інтересів громадян від свавілля органів державної влади та зловживання владою з боку чиновників.

Крім того, відповідно до Конституції, до повноважень Верховної Ради України належить надання законом згоди на обов'язковість міжнародних договорів України, значна частина яких стосуються питань правового захисту людини і громадянина.

Слід наголосити, що Верховна Рада України, як і уся система організаційно-правових гарантій прав і свобод людини та громадянина, стане дієвою лише тоді, коли у суспільстві перемаже новий погляд на людину, буде визначена дійсна, а не декларована цінність прав і свобод людини. Без цих засад будь-які зміни в суспільстві і державі неможливі.

Отже, створення відповідних правових умов, адекватної нормативно-правової бази для існування і розвитку вільного громадянина є першочерговим напрямом державної політики.

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ

Мозоль Н.І., к.ю.н., доцент, завідувач кафедри загальноправових дисциплін
ННІПН НАВС

На сучасному етапі розвитку суспільства немає більш значущої ідеї, ніж ідея забезпечення прав і свобод людини. Виключна важливість цих прав і свобод у правовій державі зумовлюється їх природністю, невід'ємністю, відповідністю людській сутності. Права людини є особливою за своєю вагомістю галуззю права, оскільки в них концентруються основні цінності людського життя – свобода, гідність, особиста автономія.

Поруч з усталеним виразом «права людини» існує не менш вживане поняття «права громадянина». Широко вживана у юридичній та політичній практиці формула «права людини і громадянина» висуває питання щодо співвідношення цих категорій прав.

З огляду на походження громадянських і політичних прав (які власне і фіксуються поняттям «права громадянина») зрозуміло, по-перше, що права громадянина не є сутнісно відмінною від прав людини категорією права. Так само й «громадянин» не є сутнісно відмінним від «людини» суб'єктом правовідносин. Громадянин – неодмінна іпостась людини як учасника політичного суспільства. Поняття громадянина фіксує те, чим з необхідністю

стає і має бути людиною в суспільстві. Таким чином, йдеться не про двох суб'єктів права – «людину» і «громадянина», а про єдиного суб'єкта – людину, що реалізовує свої невід'ємні (природні) права у площині спільного життя з іншими.

Державно-правова реформа, розпочата в Україні, має на меті всебічний захист прав і свобод людини і громадянина, незалежно від релігії, національності, статі та кордонів. Право, в сучасних умовах, повинне стати не тільки регулятором різних суспільних відносин, але і засобом підпорядкування держави праву, захисту прав і свобод особи, служити потребам і інтересам усього суспільства. У свою чергу загальнообов'язковість права забезпечується (на відміну від інших регуляторів соціальних відносин – моралі, релігії, звичаїв) можливістю державного примусу, за допомогою якого відбувається реалізація правової норми.

Формування правової держави і громадянського суспільства неможливе без знання, розуміння цінності права, забезпечення поваги його особистістю, державою і суспільством. Доказом того є політико-правові концепції про право, що ідуть в глибоку історію, засновані на досвіді багатовікової історії людської цивілізації. Представники різних теоретичних і ідейно-політичних напрямків черпали і продовжують черпати з історії політико-правової думки судження й аргументи для обґрунтування і відстоювання своїх позицій. Авторитет і ідеї давніх і новітніх класиків філософської, політичної і правової думки широко використовуються в різних трактуваннях права і його ролі в розвитку суспільства. Незважаючи на різноманіття концепцій, загальним для більшості з них критерієм є повага до права, визнання його цінності і законності в регулюванні суспільних відносин, включаючи взаємини особистості та держави.

Одна з найбільш складних проблем громадянського суспільства полягає в тому, що домінують в сучасному українському суспільстві стали матеріальні цінності, які витісняють всі інші, включаючи духовно-моральні. Перед українським суспільством і правом постало дуже непросте завдання – відродження самої людини, його духовності, моральності і творчого потенціалу. Витіснення духовно-моральних, культурних цінностей ускладнює рух України до громадянського суспільства, оскільки для його повноцінного розвитку необхідний баланс у матеріальній і духовно-культурній сферах. Відсутність такого балансу призводить до помітного соціального розшарування населення країни, надмірної майнової нерівності, переваги багатих над бідними, несправедливості закону і моралі, відсутності середнього класу населення, рівень життя якого був би досить високим.

Правова культура в умовах побудови правової держави і формування громадянського суспільства повинна стати елементом масової свідомості, фактором соціальної активності громадян і важливою умовою ефективного рішення багатьох завдань, пов'язаних з подальшим розвитком держави.

Одна з найважливіших рис державно-правового інституту прав і свобод полягає у тому, що громадяни є вільними і рівними у своїй гідності й правах, є рівними перед законом у користуванні конституційними правами і свободами, отже, усі соціальні верстви і групи населення в своїх правах за будь-яких обставин є рівними і користування привілеями, що не встановлені законом та суперечать принципам соціальної справедливості, неприпустиме.

Що стосується самого українського права, то воно не є ідеальним і повинне постійно удосконалюватися, встигати за ходом історії і за всіма змінами, що відбуваються в суспільстві.

Найбільш складним і ключовим моментом розвитку українського права є проблема його реалізації, вирішення якої залежить від об'єктивних соціально-економічних, політичних, духовно-культурних і інших умов, факторів і причин, а також від суб'єктивного ставлення громадян, посадових осіб держави і суспільства у цілому до права.

Існують й інші умови, від яких залежить ефективність реалізації права. Це, насамперед, якість самого права, виражена в його основних характеристиках, до яких відносяться:

- наявність міцних юридичних гарантій забезпечення прав і свобод людини і громадянина;
- закріплення в праві ефективних механізмів, способів і процедур, що забезпечують реалізацію конституційних прав і свобод особи;
- удосконалення механізму реалізації конституційної відповідальності держави перед громадянами і всім суспільством за політику, що проводиться в різних сферах громадського життя, і за порушення прав і свобод людини і громадянина.

Загальним для цих умов є те, що вони мають єдину мету – визнання людини, його прав і свобод вищою цінністю, а дотримання і захист прав і свобод людини і громадянина – обов'язком держави, що закріплена в Конституції України.

Це означає, що право повинне служити загальному благу, захисту конституційних принципів, суспільству, основну цінність якого складає людина, його права, а держава, володіючи законною владою, державно-владними повноваженнями, достатнім арсеналом сил і засобів, зобов'язана захищати Конституцію країни, своїх громадян і служити всьому суспільству, забезпечуючи надійний захист визнаних суспільством і охоронюваних державою цінностей.

ФУНКЦІЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ВИБОРЧОЇ КОМІСІЇ В УКРАЇНІ

Хальота А.І., к.ю.н., заступник начальника кафедри конституційного та міжнародного права НАВС

У правовому регулюванні діяльності державних органів суттєве значення має науково обгрунтоване визначення функцій, що виконуються цими органами. Як відомо, функції становлять найважливішу складову управлінської діяльності, походять від загального змісту державного управління, складають змістову характеристику діяльності.

Слово «функція» походить від латинського *functio* («відправлення, діяльність») і має таке значення: «... роль, яку певний соціальний інститут виконує відносно потреб суспільної системи... залежність, яка прослідковується між різними соціальними процесами».

Зміст діяльності Центральної виборчої комісії у найбільш повній мірі втілюється в її функціях, які є вихідними засадами, узагальнюючими критеріями, на базі яких визначаються і повноваження, і вся організація її діяльності. Саме враховуючи це і можна стверджувати, що Центральна виборча комісія України має власне незмінне функціонально обумовлене місце у системі органів публічної влади та здійснює власну діяльність у сфері виборчих правовідносин, які в свою чергу можна поділити за критерієм ціле покладання.

Отже, діяльність Центральної виборчої комісії може мати три напрями. До першого напрямку віднесемо діяльність, спрямовану на реалізацію внутрішньо-управлінських завдань. Під цією функцією слід розуміти організацію діяльності системи виборчих комісій щодо забезпечення можливості їх внутрішнього взаємоузгодженого функціонування. Зважаючи на їх системну єдність, інші ознаки, до цієї функції слід також віднести всі повноваження, які стосуються здійснення внутрішньо-підготовчих заходів до проведення виборчого процесу та процедури голосування. У межах внутрішньо-управлінської функції можна виділити такі повноваження: прийняття обов'язкових для застосування виборчими комісіями роз'яснень з питань застосування виборчого законодавства, здійснення організаційно-методичного забезпечення діяльності; організація навчання членів, голів, заступників голів та секретарів виборчих комісій; скликання у разі необхідності за власною ініціативою засідання виборчої комісії нижчого рівня; здійснення контролю за використанням виборчими комісіями коштів з Державного бюджету України; забезпечення централізованого виготовлення та облік бланків відкритих посвідчень та передавання їх нижчим виборчим комісіям тощо.

Ретельний аналіз чинного законодавства свідчить про наявність у рамках внутрішньо-управлінської функції окремих груп повноважень. Серед таких